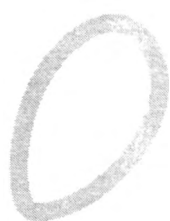

Ik zie... ik zie... wat jij niet ziet... Beeld-taal-beschouwing!

Riet Jeurissen

Je kan er niet omheen: steeds meer beelden allerhande dringen zich op in onze maatschappij. Een vorm van didactisch ingrijpen in het kijken en in het verwoorden van wat jonge kinderen allemaal zien, kan niet langer uitblijven. Nu is het wel zo dat beeldmateriaal reeds jaar en dag deel uitmaakt van het kleuterklasinterieur. Toch zie je binnen deze wereld betekenisvolle verschuivingen: een grote toename van en variatie in visueel materiaal, een meer functionele en gerichte aanpak, een betere integratie bij het oefenen van tal van communicatieve vaardigheden.

Op de vraag van twee van mijn aspirant-kleuterleiders, Anja Robijns en Tanja Bokken, om hun eindwerk in het teken te stellen van het ontwerpen en didactisch vertalen van prentmateriaal voor kleuters, ben ik dan ook gretig ingegaan. Beiden hadden in de loop van hun opleiding heel wat prentmateriaal verzameld, aangepast, ontworpen en er zo mogelijk taalactiviteiten aan gekoppeld. Het leek hun nu boeiend om in functie van hun doelgroep eens achter het beeld te kijken:

- hoe leer je een kind gericht kijken, zijn waarneming interpreteren, verwoorden en eventueel creatief omzetten?
- aan welke criteria moet een prent voldoen in functie van taalvaardigheidsonderwijs?
- wanneer en hoe schakel je, in je didactisch handelen, een beeld in?

Kijken op school

Hun zoektocht naar achtergrondinformatie in verband met aanbod van beeldmateriaal en beeldtaalverwerving van jonge kinderen strandde snel op een gebrek aan samenhangend en didactisch hanteerbaar onderzoeksmateriaal. Jos Thijssens' opmerking als zou *wild kijken* een veel beoefende vaardigheid zijn op school, kreeg vanuit theorie en praktijk een nieuwe voedingsbodem.

Kleuters kijken gretig de hele dag door, nemen ontelbare indrukken op. Voordat dit 'zomaar kijken' verandert in een bewust zien, in een selectief, kritisch, interpreterend bekijken, heeft het kind een hele ontwikkeling doorgemaakt. Het kijken verloopt immers in verschillende stadia: van het louter zichtbare naar het beseffen van het aanvullend onzichtbare, van de compositie naar het vertalen van de symboliek.

Wanneer de kleuterleidster het bekijken van beeldmateriaal nu af en toe gericht bege-

leidt door het stellen van vragen, door een bewuste aandacht voor relaties, vormen, plaats... opent zich voor de kinderen een nieuwe wereld met haast onbegrensde mogelijkheden. Taal is een middel bij uitstek om je wereld te ordenen, te structureren, te begrijpen... en verdient in relatie tot beeld-impressies dan ook de nodige taal-didactische aandacht.

Beeldtaalbeschuwing

Kijken zou volgens een aantal didactici binnen het taalonderwijs zeker als vaardigheid moeten worden geoefend, omdat het beeld deel uitmaakt van de verzameling taal: beeldtaal, klanktaal, gebarentaal. Bovendien liggen in het beeld verschillende functies vervat: de signaalfunctie, de symboolfunctie en de communicatieve functie.

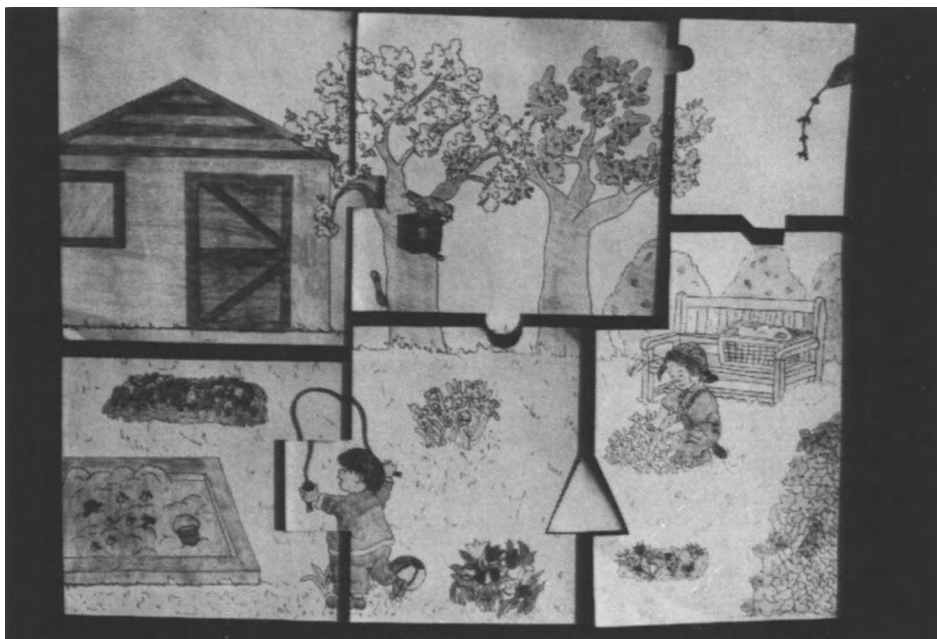
Net zoals taalbeschuwing vraagt beeldtaalbeschuwing om een aparte attitude, om een verwondering t.o.v. beeld en taal, die leidt tot een interpretatie, tot een geïntegreerde verwerking, tot een adequaat en communicatief verwoorden, tot een analyse

van beeld- en taalvorm. Beelden vertaal je natuurlijk steeds vanuit je eigen cultureel ervaringsgegeven, een gegeven waarmee je zeker rekening moet houden bij het opbouwen van je leerlijn.

Praktijkinvulling

Als studenten kregen Anja en Tanja vaak de taalactiviteit *praten bij platen* op. Doorgaans bedoelde men hiermee het aanbieden van een thematische plaat waarop de kleuters dan vrij mochten reageren, af en toe bijgestuurd door de leidster. Deze plaat was vaak te statisch, te beperkt of te druk én je kon er alle kanten mee op.

Daar je in het kleuteronderwijs in een taalverwervingsfase zit waarin de woordenschatontwikkeling een grote rol speelt, schuilt het gevaar dat zowel de voorstelling als het gebruik van de platen zich beperkt tot het benoemen van hetgeen afgebeeld staat. Vaak bleek er weinig aandacht voor taalgebruik, taalden relaties, taal-vormen... kortom, taalbeschuwing.

Anja en Tanja vestigden hun aandacht dan ook op o.a. de samenstelling en de variatie van de plaat in relatie tot haar doel, op de situering en opbouw van de activiteit, op de vraagstelling in functie van taalactivering, op de stappen in de evolutie van de beeldtaalontwikkeling.

Aandachtspunten

De plaat moet:

- kerndoel duidelijk weergeven;
- nieuws waarde bevatten;
- herkenbaar en vatbaar zijn;
- associaties tot eigen realiteit oproepen;
- actie/handelingen, humor/verrassingen inhouden;
- gevarieerde materialen bevatten;
- een overzichtelijke opbouw weergeven.

Er bestaan verschillende soorten platen:

- *themaplaat*, b.v. herfst, vliegen, moederdag, bang zijn...
- *zoekplaat*, b.v. verschillen, discrimineren van vormen/letters, fouten, tegenstellingen, rijmparen, woorden met dezelfde begin- of eindklank... zoeken
- *zintuigenplaat*, b.v. voelen, ruiken, horen,... geheugenspel
- *associatieplaat*, b.v. gevoelens koppelen aan plaatgegevens, schaduwen...
- *instructieplaat*, b.v. recepten, samenstellingen, vormen, pictogrammen...
- *strippenplaat*, b.v. ordenen, prentlezen...
- *groeiplaat*, b.v. puzzels, collage, losse plaatgegevens in compositie brengen naar aanleiding van een gesprek

Opmerking: deze indeling geldt louter als een vorm van classificatie, die rekbaar is in functie van het hoofddoel.

Al vraagt elk plaattype om een specifieke verwerking, toch zijn er enkele algemeen geldende didactische tips:

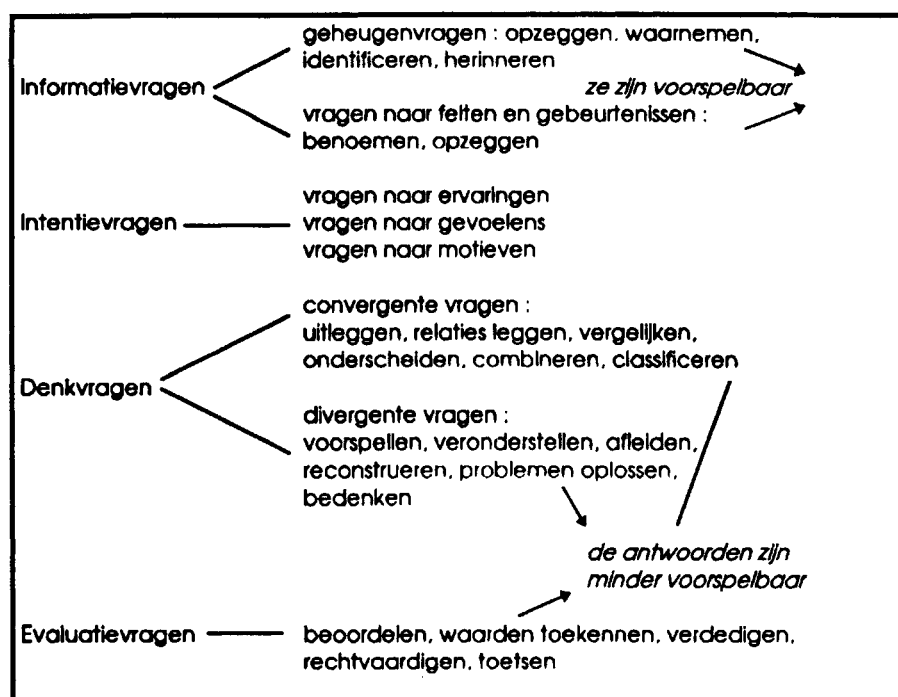
- een woordveld in functie van het doel opstellen

b.v. in verband met thema, taaldenkrelaties, instructiewoorden...

- inkleding/omkadering verzorgen, dat wil zeggen de kern van de prent situeren in een groter geheel
b.v. een verhaal, lied/gedicht, voorwerp, raadsel...
- een rode draad kiezen, dat wil zeggen een middel om de kinderen te begeleiden op hun kijk- en ontdekkingstocht
b.v. een interactieve vertelling, een leidend figuurtje, een overstapmuziekje, taalspelletjes, voorwerpen, puzzelelementen...
- een vrij waarnemingsmoment voorzien
- de geleide waarneming analyseren met extra aandacht voor vraagstelling, infomomenten, taalspelletjes, doelwoorden, verwerking
- via een gevarieerde taaluitnodigende vraagstelling (cf. schema Balans)
- voldoende infomomenten inlassen waardoor de kinderen nieuw materiaal aangevoelt krijgen om verder over te praten en zich te bevragen
- taalspelletjes tussendoor (o.a. in verband met doelwoorden, rijmen, doe-opdrachten) werken stimulerend en taalbeschuwend. Via de inkleding van een spel staat de kleuter stil bij zijn en andermans taal.

Slotbeschouwing

'Wild kijken' is er voor Anja en Tanja niet meer bij. Experimenterend met prentcomposities, vorm en materie, verrassende inhouden, zorgen zij ervoor dat kijken de moeite waard wordt. De kleuter voelt zich via een situationele aanzet meegetroond voor een boeiende kijktocht. Het leren vertellen van deze wisselende kijkervaringen naar anderen toe blijft een hoofddoel.

Als je zo te werk gaat, merk je dat kleuters prenten steeds kritischer waarnemen en associatiever bespreken. Van de leidster vraagt het echter wel om een voortdurend

doorlichten van prentmateriaal in functie van verhoogde taalvaardigheid. Een houding die alleen maar kan leiden tot een verrijkende beeldtaalbeschouwing. Trouwens:

*Als je kijkt, zie je
Als je goed kijkt, zie je wat je nog nooit hebt gezien
Als je goed kijkt, ben je nooit gezien*

*Riet Jeurissen
Venstraat 26
3700 Tongeren (Vreren)*

Bibliografie

Bokken, T.: **Wat heb jij veel te vertellen!** Hasselt: HPIGOH, 1993.

Robijns, A.: **Laat wat van je horen!** Hasselt: HPIGOH, 1993.

BLIKOPENER EN REFLECTOR:

PRAKTISCH* EN GOEDKOOP** DIDACTISCH INSTRUMENT**

* PRAKTISCH?

Toch wel, wanneer u er rekening mee houdt dat u vanaf 15 abonnementen gratis de Praktische Wenken ontvangt: een bijlage met een mogelijke lesstrategie, een werkblad voor de leerlingen, toetsmateriaal, enz. waarvan de helft zich expliciet tot de leerkracht Nederlands richt.

** GOEDKOOP?

Vanaf 15 abonnementen betaalt u resp. 335 en 390 fr. voor een volledige jaargang van Blikopener en Reflector (u hebt er nog geen twee bioscoopkaartjes voor)! Daarbij komt dat u per schijf van 15 abonnementen een gratis exemplaar ontvangt.

*** DIDACTISCH INSTRUMENT?

Blikopener en Reflector bespreken de actualiteit op een begrijpelijke manier, bieden achtergrondinformatie, stof tot discussie, kaarten allerlei maatschappelijke problemen aan, en hebben het expliciet over de literatuur (rubriek "Door de auteur gesigneerd") en de taal.

EEN PROEFNUMMER?

We zenden het u graag toe. Neem contact op met Tine Berghmans of Isabelle De Becker op het nummer 03/324.38.90 of stuur een briefje naar Keesing Uitgevers, Keesinglaan 2-20, 2100 Deurne.

